

STRATEGII DE RESOCIALIZARE ȘI ASISTENȚĂ PSIHOSOCIALĂ A DELINCVENȚILOR MINORI

Nicoletta CANȚER

Analiza rezultatelor investigațiilor dedicate delincvenței juvenile în Republica Moldova ne permit reflectarea dinamicii delincvenței juvenile. În Republica Moldova infracțiunile comise de minori constituie aproximativ 12% din numărul total al infracțiunilor înregistrate. În ultimii ani, însă persoanele minore comit tot mai multe delikte în grup, deseori fiind atrase la aceste acțiuni de către mături. Politica și practica ce ține de justiția juvenilă sunt printre domeniile cele mai des criticate (deoarece se bazează pe practicile justiției retributive) de către Comitetul pentru Drepturile Copilului, organ responsabil pentru monitorizarea și implementarea Convenției Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului.

Asistența și protecția socială a copiilor aflați în conflict cu legea, dezvoltarea de politici și practici de justiție juvenilă ajustată la standardele europene continuă a fi o exigență stringentă pentru Republica Moldova. Remarcăm că în prezent au evoluat concepțiile privind **justiția juvenilă**, acestea acordându-i-se o importanță din ce în ce mai mare odată cu macro-evoluțiile din societatea modernă. Elementul-cheie din cadrul acestor concepții, care stă la baza sistemelor de justiție juvenilă, îl reprezintă *echilibrul dintre asistența psihologică, socială și justiție*. Principalele norme internaționale, axate direct pe copii, care în prezent reglementează acest domeniu, sunt expuse în:

- Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului din 1989 (CRC), care a fost ratificată aproximativ de toate țările.
- Standardul de reguli minime al Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile din 1985 (Regulile de la Beijing);
- Regulile Națiunilor Unite privind protecția minorilor privați de libertate din **1990 (JDLS)**;
- Directivele Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile din 1990 (Directivele din Riyadh).

În ceea ce privește *sistemul de justiție juvenilă din Republica Moldova*, acesta a cunoscut o evoluție ascendentă în timp, în prezent apropiindu-se semnificativ de sistemele moderne. În continuare vom încerca să punctăm câteva momente esențiale în dezvoltarea sistemului nominalizat:

- La nivel național, au fost adoptate mai multe legi și au fost operate modificări în Codul penal, Codul de procedură penală, Codul cu privire la contravențiile administrative, Codul cu privire la executarea pedepselor și în alte legi care reglementează și situația din domeniul justiției juvenile.
- În 2005, Consiliul Superior al Magistraturii și Procurorul General au desemnat judecători și procurori specializați în urmărirea și judecarea cauzelor cu minori.
- Instituirea unui regim sancționat or diferit al minorilor față de adulți.

- Reglementarea specială a tratamentului minorilor odată cu intrarea în vigoare a noului Cod penal.
- Fixarea limitei de vârstă a răspunderii penale a minorilor, respectiv răspunderea penală limitată până la 18 ani.
- Stabilirea cadrului răspunderii penale a minorilor (odată cu adoptarea noului Cod penal și implementarea reformelor in justiție) ce instituie un regim sancționator special pentru minori caracterizat prin; prioritatea măsurilor educative față de pedepse; excluderea minorilor de la pedeapsa cu moartea sau de la detenția pe viață; reducerea termenului de încercare în cazul când pedeapsa este suspendată condiționat sau sub supraveghere; reducerea duratei pedepsei executate în căzu! liberării condiționate: excluderea aplicării pedepselor complementare;
- Schimbarea concepției în politica penală cu accent pe măsurile educative în cadrul sistemului de sancționare a minorilor.
- Implementarea formelor non-privative de libertate, alternative detenției.
- *Constituirea instanței pentru minori în jurisdicția penală și instituirea unor proceduri speciale pentru minori* la nivelul tuturor instituțiilor din cadrul sistemului de justiție penală – poliție, parchet, instanțe, serviciul de reintegrare socială și supraveghere, centre de reeducare și penitenciare.
- Specializarea în cauzele cu minori: *judecător pentru minori; procuror pentru minori; polițist pentru minori, asistent social specializat în lucrul cu minorii delincvenți; consilier de probațiune; mediator.*

Este remarcabil faptul că la moment atât psihologii, cât și asistenții sociali sunt parteneri-cheie în administrarea justiției juvenile, elaborarea politicilor centrate pe minori, prestarea serviciilor de prevenire, combatere a delincvenței juvenile, în activitățile de reinsertie socială și reabilitare post-penală a delincvenților minori. În această ordine de idei, ne-am propus:

Obiectul cercetării: procesul de resocializare și asistență psihologică a delincvenților minori în cadrul probațiunii.

Subiectul cercetării: sunt delincvenții juvenili, cărora le-a fost aplicată pedeapsă neprivativă.

Scopul urmărit prin realizarea acestei lucrări este elaborarea programelor psihosociale de resocializare a minorilor delincvenți în cadrul probațiunii.

Obiectivele:

- evaluarea psiho-socială a profilului minorilor delincvenți în cadrul probațiunii presentențiale;
- elaborarea unei strategii de resocializare a delincvenților minori în cadrul probațiunii;

Am promovat un studiu în baza referatelor de evaluare psihosocială a delincvenților minori probațiune, care au fost elaborate în cadrul probațiunii presentențiale. În total au fost analizate 20 de referate presentențiale elaborate de consilierii de probațiune din cadrul Serviciului de probațiune Bălți. Analiza datelor este elaborată conform structurii referatelor presentențiale.

Date generale. Am observat că 45% din referatele de probațiune presentențială au fost solicitate de procuror iar 55% de judecătorul pe minorii. Vârsta minorilor fiind cuprinsă

între 14-18 ani. Domiciliul minorilor cărora le sau întocmit referate se împarte astfel 87% sunt originari din Bălți, iar restul 13% sunt originari din suburbiile Bălțului.

Sursele de informare. Sursele de informare sunt diverse începând cu însuși minorul/inculpatul și sfârșind cu dosarul penal. Clasificându-le în procente obținem următoarea ierarhie: 100% părintele sau tutorele, 95% colegii de clasă și cercul de prieteni, 90% minorul/inculpatul, 85% dosarul penal, 75% vecinii, 60% diriginta de clasă, 50% inspectorul pe minori al Secțiilor de Poliție, 45% complicii, 20% Direcția de Învățământ și Sport, Bălți.

Date privind persoana pentru care a solicitat referatul de evaluare:

- mediul familial și social;
- situația școlară;
- cercul de prieteni.

Mediul familial și social, majoritatea minorilor asupra cărora sau întocmit referat de probațiune prezentențială provin din familii incomplete și social vulnerabile. Ei alcătuind aproximativ 85% din numărul total de minori care au săvârșit infracțiuni și doar 15% din minorii asupra cărora sau întocmit referat de probațiune prezentențială provin din familii complete și au o stare socială favorabilă.

Situația școlară, un număr mare din ei au insucces școlar (75%), majoritatea absentează și au un comportament deviant. Dar sunt și minori care în genere abandonează instituțiile de învățământ (30%).

Cercul de prieteni, prieteni lor provin din familii vulnerabile și dezorganizate prezentând astfel și un comportament deviant în societate.

Date privind comportamentul inculpatului:

- trecutul infracțional;
- comportamentul persoanei înainte și după comiterea infracțiunii.

Trecutul infracțional din totalul de minori asupra cărora sau întocmit referat de probațiune prezentențială doar 17% au mai avut antecedente penale și doar 83% din ei nu au avut antecedente penale.

Comportamentul persoanei înainte și după comiterea infracțiunii este caracterizat: relațiile cu prieteni sunt bune la fel și cu vecinii, lipsa comportamentului negativ. Însă majoritatea în număr de 45% totuși regretă de cele săvârșite de ei, și numai 55% din ei nu regretă faptele săvârșite de ei. Din statistica dată putem deduce că 75% din minori prezintă un comportament negativ în societate și numai 25% având un comportament pozitiv sau adecvat în societate.

Factorii care au influențat la săvârșirea infracțiunii. Pentru familia dezorganizată din care provin minori, au optat 35%, după care 25% este influența grupului de prieteni din care face parte, 25% reprezintă cartierul marginalizat cu potențial infracțional și doar 15% gradul de sugestibilitate înalt al minorului.

Perspectivă de reintegrare în societate. Perspectivă de reintegrare în societate se estimează conform următorilor indicatori: dacă minorul conștientizează și regretă fapta comisă și are dorința de a se schimba, predomină factorii care inhibă comportamentul infracțional atunci minorul are toate șansele de a se reintegra în societate. Iar dacă minorul nu doarește să se schimbe și nu regretă fapta comisă și plus la toate acestea mai și lipsește supra-

veghearea și controlul din partea părinților sau tutorelui, abandonează școala și mai și predomină factorii care accentuează dezvoltarea comportamentului infracțional atunci perspectivele de reintegrare în societate sunt reduse la zero.

Concluzii. În baza concluziilor consilierilor de probațiune expuse în referatele de probațiune prezentențială se recomandă ca 20% din minorii ce au săvârșit infracțiuni să pedepsă privativă de libertate, și doar 80% din minori să acceseze pedepse neprivative de libertate.

Evaluarea psiho-socială a minorilor ce au primit pedepse neprivative de libertate.

Evaluarea minorilor ce au primit pedepse neprivative de libertate au fost selectați din rândul celor pentru care a fost întocmite referate de probațiune prezentențială și au primit conform deciziei judecătorului pedepse neprivative de libertate. Eșantionul a inclus 20 de minorii din rândul celor menționați mai sus. Vârsta minorilor este cuprinsă între 14-18 ani (din ei 14 ani – 3%, 15ani – 5%, 16ani – 4%, 17ani – 5%, 18ani – 3%).

Pentru evaluarea psiho-socială a eșantionului experimental am elaborat un chestionar multifactorial. Chestionarul cuprinde 4 indiciatori:

1. Evaluarea abilităților sociale.
2. Consumul de alcool și infracțiune.
3. Nivelul de autoapreciere.
4. Conștientizarea consecințelor faptelor comise.

Chestionarul a fost aplicat în formă scrisă. Prezentăm analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor obținute.

Indicatorul Nr. 1. Evaluarea abilităților sociale

A. Privesc oamenii în față

50% au menționat că se simt nesatisfăcător când sunt priviți de oameni când zâmbesc. 70% nu-și dau seama de sentimentele celorlalți. 85% au o stare penibilă când sunt dezamăgiți, iar 25% se simt incomod când sunt priviți de o mulțime de oameni.

B. Să mă alătur unui grup

80% din minori doresc să aibă prietenii, 35% nu le creează satisfacție când sunt prezentați altor persoane, 75% sunt frustrați când trebuie să meargă într-o cameră plină cu persoane necunoscute 65% din minori sunt confuzi când trebuie să fie intervievați, 76% au prezentat interes într-o discuție cu o persoană necunoscută, 88% sunt gata să spună oricând ceea ce gândesc, 59% să înțeleagă ce spun alții, 58% să pună întrebări și să răspundă.

C. Când mă cert cu cineva

62% nu le prezintă mustrare de conștiință atunci când refuză pe cineva, 18% se simt satisfăcători atunci când își cer scuze, 43% sunt neajutorați atunci când dau vești proaste, 35% sunt enervați atunci când roagă pe cineva și cer ajutor, 78% sunt nesatisfăcători atunci când primesc ordine.

Indicatorul Nr. 2. Consumul de alcool și infracțiunea

67% nu cred că între consumul de alcool și comiterea crimei există vreo legătură, 60% erau și 40% nu erau sub influența alcoolului atunci când au săvârșit infracțiunea, 50% nu ar fi săvârșind infracțiunea dacă nu ar fi fost în acea stare, la 20% nu le-a venit la 40% le-a venit ideea să comită infracțiunea în locul unde au consumat alcool, 35% nu știu dacă alcoolul le-a provocat problema care i-a determinat să comită infracțiunea, alcoolul le pro-

voacă probleme în domenii ca: relații interpersonale 54%, controlul comportamentului 96%, domeniul financiar 57%, sănătate 73%.

Indicatorul Nr. 3. Nivelul de autoapreciere

În general, sunt mulțumiți de sine 60%, iar 35% mai puțin mulțumiți de sine, uneori se gândesc că nu sunt buni de nimic 37% sunt absolut de acord, 23% de acord și doar 40% dezacord total. Cred că au multe calități 86% absolut de acord, 46% de acord și doar 6% dezacord. Sunt capabili să facă lucrurile la fel de bine ca alți 65% absolut de acord, 57% de acord 19% dezacord. Uneori se simt inutilii 27% absolut de acord, 15% de acord, 68% dezacord și doar 79% dezacord absolut. Și-ar dori mai mult respect de sine 93%, au o atitudine pozitivă față de sine 74%, uneori cred că sunt un ratat: 12% absolut de acord, 26% de acord, 66% dezacord, 87% dezacord absolut.

Indicatorul Nr. 4. Conștientizarea consecințelor faptelor comise

La capitolul ce am pierdut doar 45% nu conștientizează ce au avut de pierdut și doar 20% au înțeles gravitatea și consecințele faptelor comise. La capitolul ce am câștigat majoritatea au înțeles că au câștigat doar probleme.

Ca urmare a datelor acumulate și concluziilor cercetărilor din domeniu, am structurat programe de grup, în funcție de caracteristicile și nevoile criminogene și non-criminogene ale grupului-țintă cărui i se adresează. Astfel de caracteristici ale grupului-țintă sunt: nivelul autocontrolului, rezolvarea de probleme, rezistența la presiunea grupului, valori morale, responsabilitate, rezistența la frustrare, stima de sine, asumarea riscului, empatie, modul de săvârșire a infracțiunii, premeditat sau nu, în grup sau singur, negări, justificări, motivații infracționale, tipul de violență, fizică sau verbală, motivația pentru schimbare, nivelul riscului de recidivă, stilul de învățare etc.

Specificul programelor de grup derivă și din faptul că acestea sunt structurate în funcție de obiectivele schimbării: obținerea autocontrolului furiei sau dezvoltarea de abilități non-violente de manifestare a furiei. Astfel, infracțiunile cu violență sunt comise atât de persoane cu un scăzut nivel al autocontrolului furiei, și din acest punct de vedere programele de grup vizează, în principal, obținerea autocontrolului furiei și reducerea incidenței comportamentului violent. O altă categorie sunt persoanele care decid în mod conștient să folosească violența pentru a-și atinge scopurile, iar programul destinat acestora, se concentrează pe conștientizarea și dezvoltarea unui mod de gândire și acțiune, alternativ celui violent, prin care ei s-au obișnuit să rezolve.

În concluzie, aceste programe de grup abordează domeniile de intervenție descrise anterior, însă într-o pondere diferită. Astfel, Programul de management al furiei, urmărește conștientizarea participanților privind procesul dezvoltării furiei și obținerea autocontrolului impulsurilor încă din stadiile incipiente ale acestuia, prin achiziționarea unor tehnici cognitive. Programul pentru reducerea violenței are ca scop principal conștientizarea alternativelor cognitiv-comportamentale pentru comportamentul violent și dezvoltarea abilităților pro-sociale de rezolvare a problemelor. Programul de grup pentru persoanele care au comis infracțiuni de tâlhărie vizează, în special, dezvoltarea valorilor morale și a responsabilității, care să motiveze alegerea alternativelor pro-sociale.

Metodologia programelor cuprinde tehnici specifice muncii cu grupul, precum: brainstorming, grupuri de discuții, dezbateră, jocul de rol, jocuri de comunicare și relaționale,

expunere, problematizare, crearea disonanței cognitive, centrarea pe sarcină, monitorizarea, etc.

Mai jos propunem rezumatul programelor de grup

I. Program de management al furiei

Scopul programului: să faciliteze înțelegerea participanților privind procesul furiei și să dobândească abilitați cognitive de control a furiei.

Obiective generale:

- Să exploreze furia ca un proces normal și controlabil;
- Să analizeze avantajele și dezavantajele furiei;
- Să analizeze situațiile care provoacă furie folosind modelul celor 5 pași;
- Să identifice modalități de a controla furia;
- Să identifice situații care îi înfurie;
- Să înțeleagă legătura între gânduri și comportament;
- Să identifice afirmații auto-motivante pozitive pentru fiecare din cele 5 etape ale procesului furiei;
- Să exerseze tehnici de relaxare;
- Să învețe și să achiziționeze abilități de rezolvare de probleme în relație cu furia;
- Să înțeleagă diferența dintre agresivitate, asertivitate și pasivitate;
- Să conștientizeze că alegerea comportamentului le aparține.

CUPRINS

SESIUNEA I	Introducere: Furia
SESIUNEA II	Procesul furiei – stadiile furiei
SESIUNEA III	Afirmațiile automotivante/Limbajul intern
SESIUNEA IV	Aspectele fiziologice ale furiei
SESIUNEA V	Rezolvarea de probleme
SESIUNEA VI	Exprimarea asertivă a furiei
SESIUNEA VII	Presiunea grupului/ Când ceilalți gândesc în locul nostru
SESIUNEA VIII	Furia în relațiile apropiate
SESIUNEA IX	Recapitulare

II. Program pentru reducerea violenței

Scopul acestui program este de a propune participanților o analiză a infracțiunilor violente. Prezintă situații posibil violente și urmărește îmbunătățirea înțelegerii acestor situații, dezvoltarea unor modalități pozitive de rezolvare a situațiilor conflictuale, în vederea alcătuirii unui plan personal de prevenție a violenței.

Obiective generale

- Să înțeleagă propriile atitudini față de violență;
- Să identifice avantajele și dezavantajele comportamentului violent;
- Să înțeleagă legătura dintre gânduri și comportament;
- Să analizeze infracțiunea din perspectiva modelului ABC;
- Să facă diferență între furie și violență;
- Să dobândească cunoștințe în legătură cu modificările fiziologice și emoționale care apar în răspunsul la diferite situații;

- Să experimenteze utilizarea unor tehnici de relaxare;
- Să înțeleagă și să aplice modelul celor 5 pași;
- Să identifice modalități alternative de gândire și comportament;
- Să identifice situații personale cu potențial crescut de violență;
- Să identifice căi non-violente de rezolvare a situațiilor de conflict;
- Sa dobândească abilitați empaticе;
- Să conceapă un plan personal de acțiune.

III. Program pentru persoanele care au comis infracțiuni de tâlhărie

Scopul programului: să faciliteze participanților înțelegerea factorilor care au condus la comiterea tâlhăriei și dobândirea de abilitați cognitive și comportamentale pentru a reduce riscul de recidivă.

Obiective generale:

- Crearea unui cadru optim de desfășurare a programului care să faciliteze procesul de învățare în grup a participanților;
- Facilitarea procesului de înțelegere a participanților referitor la comiterea infracțiunii de tâlhărie;
- Analiza infracțiunii de tâlhărie din perspectiva factorilor de risc;
- Participanții să conștientizeze importanța autocontrolului ca factor determinant în stoparea comportamentului infracțional;
- Facilitarea dobândirii și exersării abilităților cognitive și comportamentale de autocontrol;
- Participanții să identifice și să exerseze abilitați de rezistență la presiunea grupului;
- Să ajute participanții să conștientizeze diferența dintre violență ca reacție necontrolată de exprimare a furiei și violența ca decizie conștientă, folosită ca instrument de obținere a unor beneficii;
- Să ajute participanții să identifice strategii cognitiv-comportamentale alternative și să le implementeze în procesul rezolvării de probleme;
- Să demonstreze rolul gândurilor/sentimentelor (factori interni) în medierea relației dintre factori interni și externi și reacțiile comportamentale.

CUPRINS

SESIUNEA I	Sesiune introductivă
SESIUNEA II	Analiza infracțiunii de tâlhărie
SESIUNEA III	Factori cu risc infracțional
SESIUNEA IV	Autocontrolul
SESIUNEA V	Rezistența la presiunea grupului
SESIUNEA VI	Empatia
SESIUNEA VII	Rezolvarea de probleme
SESIUNEA VIII	Negări și justificări
SESIUNEA IX	Responsabilitate și valori morale
SESIUNEA X	- Sesiune recapitulativă

IV. Program pentru îmbunătățirea abilităților sociale

Programul pentru îmbunătățirea abilităților sociale este integrat în structura programului de grup încă din prima sesiune și se focalizează explicit pe construirea abilităților sociale în paralel cu consolidarea și întărirea restructurării cognitive.

Sesiunile vizează:

- exerciții care au drept scop dezvoltarea empatiei și preluarea perspectivei celuilalt: îi ajută pe participanți să *identifice*, să *înțeleagă* și să *răspundă* sentimentelor celorlalți.
- oferă posibilitatea membrilor grupului de a exersa abilități de control a furiei într-o manieră care reduce riscul de manifestare negativă a acesteia.
- învață participanții modalități adaptative de a face față acuzațiilor, indiferent că acestea au un fundament real sau nu.
- dezvoltarea abilităților de ascultare activă și comunicare asertivă etc.

Lucrul cu grupul reprezintă o metodă esențială de lucru în asistența socială prin care se urmărește sprijinirea indivizilor pentru a-și îmbunătăți funcționarea socială, pentru a face față mai bine problemelor personale, familiale și comunitare prin intermediul experiențelor de grup. Munca cu grupul se bazează pe cunoașterea nevoilor de inter-relaționare și interdependență, reprezentând o metodă de reducere sau eliminare a blocajelor în cadrul interacțiunii sociale și de atingere a unor scopuri sociale.

Avându-se în vedere că infracțiunea are și o dimensiune socială, apărând la interacțiunea individului cu mediul social a condus la dezvoltarea unor metode noi de abordare a intervenției asupra comportamentului infracțional. Una din aceste metode este și metoda lucrului în grup.

Programele de grup urmăresc realizarea unei schimbări comportamentale, în speță a comportamentului violent și a celui infracțional. Comportamentul infracțional ca și cel violent sunt rezultatul unei învățări sociale, care în timp, au devenit mecanisme automatizate, care se sustrag controlului conștient. Folosite în mod repetat, acestea se organizează și se structurează în scheme cognitive complexe, cu caracter rigid și foarte rezistente la schimbare.

Demersul terapeutic al programelor se fundamentează pe abordarea cognitiv-comportamentală și urmărește conștientizarea acestor mecanisme automatizate și schimbarea comportamentală, prin atingerea unui nivel de autocontrol eficient al gândurilor și emoțiilor, și prin dobândirea de abilități pro-sociale. Principiul care stă la baza acestei abordări, este acela că există o relație de determinare între gânduri, sentimente și comportament, care poate fi sumarizat în expresia „Ceea ce gândim determină ceea ce facem”. Continuând raționamentul, reiese că pentru a schimba ceea ce facem (comportamentul) trebuie să schimbăm felul în care gândim (cognițiile), dar nu putem schimba ceea ce nu cunoaștem, deci trebuie să ne cunoaștem propriul mecanism de gândire.

Pentru ca infractorii să-și dorească o schimbare comportamentală, ei trebuie să își conștientizeze problemele care au determinat comportamentul respectiv, să imagineze alternative la acele comportamente și să accepte toate consecințele schimbării.

Schimbările comportamentale sunt profunde dacă persoana asistată identifică și conștientizează singură pierderile pe care i le produce comportamentul infracțional.

La baza schimbării comportamentale stau: asumarea responsabilității față de actele comise, motivația pentru schimbare, susținerea schimbării și prevenirea recidivei.

Comportamentul infracțional poate fi mai ușor schimbat sau diminuat dacă este analizat în context și este divizat în unități de comportament.

Lucrul în grup poate fi o metodă eficientă în lucrul cu anumiți infractorii.

Principalele domenii de intervenție ale programului derivă din 4 zone principale ale abordării cognitiv-comportamentale:

Rezolvarea de probleme: folosind o serie de exerciții specifice abordării cognitive, acest capitol urmărește să-i învețe pe participanți câteva abilități de gândire, care au fost identificate în cercetare ca fiind specifice în grupurile cu probleme sociale. Procesul rezolvării problemelor interpersonale a fost analizat de o serie de cercetători, care au ajuns la un consens asupra abilităților implicate. Aceste abilități vizează: conștientizarea problemei; definirea problemei; culegerea de informații; diferența faptelor față de opinii; gândire alternativă; identificarea etapelor necesare rezolvării problemei; gândire logică, de lungă durată, consecventă; deciziei și punerea ei în practică; preluarea perspectivei celui alt.

Auto-controlul: cognițiile au un rol important în controlul comportamentului și au fost asociate cu diferite tipuri de infracțiuni. O parte a intervențiilor din cadrul programelor oferă posibilitatea îmbunătățirii acelor abilități care au rol în controlul gândurilor și comportamentelor care generează probleme. O premisă a îmbunătățirii auto-controlului este dezvoltarea abilităților de rezolvare a problemelor.

Dezvoltarea abilităților relaționale: o mare parte a infracțiunilor apar în context interpersonal, iar un anumit procent rezultă din abilitățile limitate ale indivizilor de a interacționa într-o manieră socială acceptabilă.

Dezvoltarea morală: o altă pondere de infracțiuni este rezultatul unor atitudini și comportamente specifice care determină anumite forme de comportament anti-social. Unii indivizi prezintă pattern-uri de gândire care reflectă dezinteres față de nevoile altora. Aceste deficiențe morale sunt abordate în programele prezentate, prin intervenții specifice de dezvoltare morală.

Aceste 4 zone de intervenție cognitiv-comportamentală se află într-o relație de interdependență, care plasează ca fundament de dezvoltare a celorlalte, zona abilităților de rezolvare a problemelor. Lipsa abilităților de rezolvare a problemelor, de management și de relaționare cu alții, dar și eșecul repetat în aplicarea acestora contribuie la apariția comportamentului infracțional, constituindu-se astfel în factori criminogeni. La nivel cognitiv-comportamental, aceștia se concretizează în: incapacitatea de a recunoaște și a evita problemele, în examinarea alternativelor și anticiparea consecințelor și de a lua în considerare nevoile celorlalți; rigiditate cognitivă; autocontrol scăzut al impulsurilor; comportamente adictive; motivație scăzută; dispoziție fluctuantă; distorsiuni atribuționale; distorsiuni cognitive; expectanțe neadecvate privind propria persoană; orientare antisocială; minimalizări și neutralizări; izolare socială; convingeri discriminatorii etc.

Bibliografie:

1. Alexandru Adam / *Ghidul rudelor persoanelor condamnate*/ – Chișinău – 2006. – 62 p.

2. Carmen Fiscuci /*Prison Fellowship*/ – România – 2003. – 125 p.
3. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova – 2003. – 196p
4. Gheorghe Florean /*Probațiunea Presentențială în privința minorilor: teorie și practică*/ – Chișinău – 2005. – 196 p.
5. Ioan Durnescu, Cristian Lazăr /*Probațiunea în România*/ – 2002. – 206 p.
6. IRP /*Ghidul Consilierului de Probațiune*/ – Chișinău – 2004. – 140 p.
7. Ioan Durnescu /*Manualul Consilierului de Reintegrare socială și Supraveghere*/ – București – 2004. – 243 p.
8. Mihai Lupu /*Ce e bine să știi dacă ești în conflict cu legea?*/ – Chișinău – 2004. – 28 p.
9. Maria Bulgaru /*Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale*/ – Chișinău – 2003. – 95 p.
10. Petcu M. /*Delincvența. Repere psihosociale*/ – Cluj-Napoca – 1994. – 308 p.
11. Preda V. /*Profilaxia delincvenței și reintegrarea socială*/ – București – 1981. – 289 p.
12. Valentina Prițcan / *Reintegrarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție*/ – Chișinău – 2007. – 183 p.